

7. Пістун Є.П. Наукові основи створення нормативної та технічної бази контролю раціонального використання природного газу / Є.П. Пістун, С.А. Чеховський, О.Є. Середюк, М.І. Гончарук // *Наука та інновації*. – 2005. – 1, № 5. – С. 150-166.
8. Чернова Т.Л. Еколого-орієнтоване управління розвитком нафтогазо-видобувного комплексу Автономної республіки Крим: 08.00.06 / Т.Л. Чернова; Сумський держ. ун-т. – Суми. – 2008. – 21 с.
9. Куреда Н.М. Конкурентні позиції української енергетики / Н.М. Куреда, В.В. Комісарова // *Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво*. – 2007. – № 4. – С. 129-134.
10. International Energy Agency. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.iea.org/stats/docs/statistics_manual_russian.pdf
11. Dembecki F. Ogólne zasady doboru kotłóv dla budynków mieszkalnych / F. Dembecki // *Ogrzewnictwo*. – Kwiecień, 2000. – С. 4-8.
12. Боксерман Ю.И. Стратегия развития газовой промышленности России / Ю.И. Боксерман. – М. – 1997. – 344 с.
13. Матеріали форуму «Інтеграція – Демократія – Європа» з питань практики формування внутрішніх цін на природний газ у країнах Східної Європи та Балтії. – Познань. – К. – 2007. – 11 с.
14. International Energy Agency. Statistics and Balances.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iea.org/publications/freepublications/publication/kwes-1.pdf>
15. Національна акціонерна компанія «Нафтогаз України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.naftogaz.com>
16. Клюк Б.О. Енергозбереження та переваги використання газу порівняно з іншими джерелами енергії / Б.О. Клюк, Р.Л. Вечерік, І.І. Шваченко // *Трубопровідний транспорт*. – 2009. – № 6 (60). – С. 12-15.
17. Клюк Б.А. Современное состояние и перспективы развития ПХГ в странах Европы / Б.О. Клюк, Р.Л. Вечерік, І.І. Шваченко // *Трубопровідний транспорт*. – 2009. – № 2 (56). – С. 6-8.
18. Зимний Л. В Україні народилася 25-річна енергостратегія / Л. Зимний // *Газ & Нафта. Енергетичний бюлетень*. – 2006. – № 4 (124). – С. 12-18.
19. Київський Міжнародний Енергетичний Клуб. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.qclub.org.ua>

УДК 340.95

Т.С. Мартьянова
аспірант
Львівського державного університету
внутрішніх справ

ЧИННИКИ І МЕЖІ РОЗСУДУ СУБ'ЄКТІВ ПРАВОЗАСТОСОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено чинники і межі формування розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності як соціально-правові обмеження, серед яких основну роль відіграють правові засоби, що сприяють ухваленню правильного рішення відповідно до принципів законності, справедливості і доцільності.

Ключові слова: правозастосовна діяльність, суб'єкт правозастосовної діяльності, чинники, межі, альтернатива, соціально-правові обмеження.

В статье отслеживаются факторы и пределы формирования усмотрения субъектов правоприменительной деятельности как социально-правовые ограничения, среди которых основную роль играют правовые средства, которые способствуют принятию правильного решения согласно с принципами законности, справедливости и целесообразности.

Ключевые слова: правоприменительная деятельность, субъект правоприменительной деятельности, факторы, пределы, альтернатива, социально-правовые ограничения.

The article elucidates the factors and limits the formation of discretion subjects enforcement activities as a social and legal constraints, including the key role played by the legal means to facilitate a proper decision according to the principles of justice, fairness and appropriateness.

Key words: law enforcement activities, subjects enforcement activity, factors, limits, alternative, social and legal constraints.

Постановка проблеми. Реформа правової системи, що здійснюється в Україні, охоплює, зокрема, розвиток системи правозастосовних органів, за допомогою істотної зміни змісту їхньої діяльності і чіткого

розмежування функцій, органічно зумовлює також осмислене і всебічне дослідження феномену суб'єкта правозастосовної діяльності.

Істина полягає не лише в тому, *що* проголошує право або *що* вважає правильним суб'єкт правозастосовної діяльності, який керується особистими переконаннями, а й у психосоціалній дійсності, що відображається в прагненні до розумного узгодження різних чинників, які суб'єкт правозастосовної діяльності на власний розсуд вважає правовими. Успішне просування шляхом підвищення міри передбачуваності правозастосовного розсуду, що детермінується тими чи іншими групами чинників, залежить частково від спеціальних досліджень у сфері правознавства, аксіології, психології, соціології тощо.

Аналіз досліджень проблеми. Проблематика меж правозастосовного розсуду в теорії права досліджена недостатньо. Науковці висвітлюють лише окремі аспекти означеної проблеми, а саме: загальнотеоретичний (М. Рісний), галузеві питання розсуду (Ю. Старих), розсуд в окремих видах судочинства (В. Канцір, Д. Абушенко, О. Папков) тощо, тобто те, що стосується визначення поняття розсуду суб'єкта правозастосовування, а межі такого розсуду досліджують побіжно. Здебільшого увагу концентрують на способах обмеження розсуду суб'єкта правозастосовування, зокрема судді.

Тож питання меж розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності набуває актуальності й потребує поглибленого вивчення, що частково й спробуємо зробити у цій статті.

Мета статті – проаналізувати з теоретико-правового погляду чинники і межі формування розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення класифікації розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності, по суті, потрібно не так і багато методологічних підстав. З одного боку, визначивши одну з істотних рис розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності, як деякої частини прояву інтелекту і волі суб'єкта правозастосовування, видається можливим внести її в контекст соціальної орієнтації і мотивації його поведінки. З іншого боку, прийнявши за початкову деяку досить визнану класифікацію мотивів соціальної поведінки, видається можливим здійснити аналіз формування розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності щодо кожного з елементів такої класифікації.

Класифікація мотивів соціальної поведінки дає змогу виділити чотири основні групи чинників формування розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності: ціннісно-раціональні, ціле-раціональні, традиційні та афектні.

Ціннісно-раціональні чинники є сукупністю взаємодіючих систем цінностей суб'єкта правозастосовної діяльності, на які він орієнтується, ухвалюючи правозастосовне рішення. Клас таких систем цінностей можна умовно розділити на правові, моральні, інтелектуальні. Умовність виробленого розподілу досить очевидна: по-перше, значна частина морального незмінно виявляється у сфері матеріально-правового («позитивне право є нижчою межею або деяким мінімумом моральності»); по-друге, чимала частина інтелектуального необхідно наявна у процесуально-правовій сфері (доказування).

До системи правових цінностей, що детермінують розсуд суб'єктів правозастосовної діяльності, не може безпосередньо належати чинне законодавство, оскільки воно не визначає розсуду всередині передбачених ним повноважень суб'єкта правозастосовної діяльності. Натомість такою системою правових цінностей може виступати не стільки деякий набір текстуально-правового матеріалу (форма збереження і передачі цінностей – цінність цілком самостійна), скільки асоційовані із цим матеріалом об'єкти свідомості суб'єкта правозастосовної діяльності (їх генезис і функціонування являє собою генезис і функціонування текстуально непередбачених усередині повноважень). До речі, встановити природу цих об'єктів неважко.

Символи тексту порожні без наданих їм значень. Об'єктивацію тексту правових норм здійснює сам суб'єкт правозастосовної діяльності, який «творить визначення, і жодне значення не додається до нього зовні» [1, с. 126]. Проте саме визначення для конкретного суб'єкта правозастосовної діяльності не є довільним. Текст осмислюється в межах його власної правосвідомості, системно-ціннісний аспект якого визначає правова ідеологія.

На відміну від імперативності чинного законодавства, правова ідеологія завжди плюралістична і незалежна [2, с. 144] щодо визнання її суб'єктом правозастосовного розсуду.

Будучи мінливою і відносно вільною, водночас значною мірою впливаючи на правозастосовні рішення, правова ідеологія є детермінантою правозастосовного розсуду.

Система моральних та система правових цінностей, загалом відрізняючись одна від одної, принципово схожі за генезою і функціонуванням. Зауважимо, що інтелектуальні цінності – це не власне інтелект як здатність (внаслідок якої людина правильно міркує, розуміє і роздумує), а системно-ціннісний аспект такої здатності (здоровий глузд).

Суб'єкти правозастосовної діяльності мислять не лише формами усього людства чи конкретних соціальних груп, які розробили специфічний стиль мислення в ході нескінченного ряду реакцій на типові ситуації, що характеризують загальну для них позицію [3, с. 523], але й створюють власні індивідуальні форми мислення, що відповідають їхньому неповторному соціальному досвіду.

Ціле-раціональні чинники правозастосовного розсуду є сукупністю взаємодіючих цілей суб'єкта правозастосовної діяльності, яких він прагне досягнути, ухвалюючи правозастосовне рішення. Питання виділення цього класу детермінант не таке просте, як може здатися на перший погляд.

По-перше, навряд чи можна чекати закінченого філософського і психологічного вирішення питання про співвідношення свободи волі і правил життя конкретної людини. З одного боку, можна стверджувати, що у визнанні цих правил волею полягає кінцева межа можливого розвитку волі, тому що в ім'я загального правила життя воля може заперечувати усе, не узгоджене з мотивами своєї діяльності, а разом й усі приватні інтереси.

З іншого боку, самі по собі «наміри людини не завжди зрозумілі навіть їй самій» [4, с. 253] і виступають радше інструментом, щоб зробити поведінку зрозумілою і для самої особи, і для інших. Суб'єкт правозастосування не завжди вважає свої дії єдино необхідними і достатніми для досягнення поставленої мети, допускаючи застосування й інших засобів, навіть їх сукупності. Отже, проблема вибору конкретного ціледосяжного рішення неминуче опиняється в полі ціннісно-раціонального. Проте такий редукціонізм не є ні виправданим, ні допустимим.

Передусім, системи цілей не вишиковуються у відповідності з ієрархією цінностей, а системи правових засобів далеко не завжди адекватні системам цілей. Наскільки далеко може зайти загальне ціннісно-раціональне і конкретне ціле-раціональне, засвідчує практика взаємовідносин між правоохоронцями і злочинним світом, іноді норми не застосовуються проти деяких осіб, внаслідок очікуваної в майбутньому «розплати».

Суб'єкт правозастосовної діяльності, за функціональною класифікацією, – і ідеолог, і експерт в одній особі. Він вільний у дотриманні орієнтацій цільового характеру, як, зрештою, і ціннісного. Правозастосовний розсуд постає таким, що виходить із ціннісно-раціонального, і таким, що веде до ціле-раціонального. Отже, система цілей виявляється детермінантою правозастосовного розсуду.

Традиційні чинники правозастосовного розсуду – це сукупність взаємодіючих установок суб'єкта правозастосовної діяльності, на які він орієнтується, ухвалюючи правозастосовне рішення.

Механізм впливу деяких установок на правозастосовне рішення, як деяких стандартів, шаблонів, чогось випробуваного і через те пріоритетного, регулятивного, значною мірою схожий на механізм впливу систем цінностей. Істотна відмінність між ними в тому, що система цінностей функціонує досить усвідомлено, а система установок – майже реакційно, спонтанно. Якщо систему цінностей можна розглядати як загальножиттєві переконання, то систему установок – швидше як конкретно-ситуативні упередження. Така розбіжність ніскільки не зменшує регулятивного значення установок. Домінантна роль ціннісно-раціонального, або традиційного, визначається, звісно, реальним масштабом часу у правозастосовного суб'єкта на ухвалення рішення. У разі відносно достатньої кількості часу (наприклад, під час судового розгляду) є можливість поміркувати про справедливість, обов'язок тощо; у випадку крайньої обмеженості (наприклад, при затриманні) – такої можливості може не бути.

Традиційні детермінанти правозастосовного розсуду охоплюють не лише установки, іманентні суб'єктові правозастосовної діяльності. Оскільки стереотипи, що лежать в основі установок, мало коли є результатом особистого досвіду, а частіше все-таки корпоративної групи, до них варто зарахувати установки, іманентні членам цієї корпоративної групи, у яких відображається «професійна майстерність безпосереднього оточення, тобто групова свідомість, культура працівників відповідного органу» [5, с. 8]. Причому серед таких установок важливо розрізняти: 1) корпоративні установки, які сприймає правозастосовець, нехай і частково трансформовані, і 2) корпоративні установки, які виявляються для правозастосовця неприйнятними.

Афектні чинники правозастосовного розсуду є сукупністю слабко контрольованих свідомістю і волею емоційних процесів, що детермінують ухвалення правозастосовного рішення. Такими можуть бути і сильні, відносно короточасні емоційні переживання, які виникають у відповідь на правозастосовні ситуації, що фактично настали, і досить стійкі стани, що виражають оцінно-особове ставлення до ситуації, яка лише формується або можлива в разі застосування права.

Визнання розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності вольовою діяльністю неминуче приводить до визнання того, що правозастосовний розсуд завжди тією або іншою мірою зумовлений афектними детермінантами. Останні непереборні, оскільки немає такого почуття і такого афекту, які не залежали б так чи інакше від вольової дії або принаймні не могли б брати участі в такому процесі. Причому внаслідок переживання декількох емоційних хвилювань, що виникають одночасно, або накладення нових на ще актуальні попередні, суб'єкт правозастосовної діяльності опиняється в полі дії такого складного комплексу мотивів, що не може претендувати ні на неупереджену оцінку, ні, відповідно, на неупереджене волевиявлення. Існує низка досліджень, у яких на різному рівні розглянуто соціально-психологічні аспекти ухвалення будь-якого рішення загалом і правозастосовного зокрема, тому, на нашу думку, недоцільно розкривати це питання, тим паче, що воно не є предметом нашого дослідження. З уваги на те, що протоколи прийняття правозастосовних рішень не містять описів психічних станів суб'єктів правозастосовної діяльності, навряд чи можна робити покликання на документальні приклади з юридичної практики, а відтак апелювати доводиться тільки до особистого досвіду. Отже, система афектних станів є детермінантою правозастосовного розсуду.

Розглянуті групи чинників правозастосовного розсуду виробляють таку складну дію, що будь-які спроби передбачити кінцевий результат наражаються на перешкоди. Динамічні за інтенсивністю і

спрямуванням детермінанти в підсумку приводять суб'єктів правозастосовної діяльності до такого рішення, до якого, можливо, жодна з детермінант складових окремо і не приведе.

Щодо меж правозастосовного розсуду, то передусім важливо визначитись з етимологічним значенням поняття меж, як це слово вживають у повсякденному житті, як його розуміють в теорії права.

Великий тлумачний словник сучасної української мови визначає поняття «межа» як границю, рубіж, останній крайній ступінь, грань чого-небудь, вищий ступінь, ідеал, уявну повноту чого-небудь, обсяг чого-небудь; допустиму норму чого-небудь дозволеного [6, с. 517].

Отже, семантичне значення слова «межа» полягає в тому, що вона є своєрідним бар'єром, рамками, які розділяють дві чи більше частини одного явища. Наприклад, дозволене і недозволене, законне і незаконне. Тобто такий бар'єр/рамки є вирішальною границею, за якою явище набуває іншого забарвлення: правомірне/неправомірне тощо [7, с. 8–14].

Сфера розсуду суб'єкта правозастосовної діяльності не є безмежною, як, втім, і сама свобода. Всяка свобода, яка не має правових обмежень у здійсненні, здатна перерости у свавілля, особливо коли вона пов'язана із здійсненням владних повноважень суб'єктами права.

Майже в усіх працях, присвячених досліджуваній проблемі, проаналізовано питання обмеження розсуду. Між тим ознайомлення з доробками юристів з означеного питання засвідчило, що в сучасній юридичній науці немає єдиного розуміння ролі і значення меж правозастосовного розсуду.

У правознавстві межі правозастосовного розсуду одержали різну оцінку – «пошук оптимального співвідношення пов'язаності суб'єкта правозастосовної діяльності жорсткими рамками закону зі свободою оцінок і вибору заходів цивільно-правового і кримінально-правового характеру»; «гарантії винесення правосудної ухвали у справі, що захищає його добросовісних учасників» [8, с. 84].

О. Папкова поділяє межі правозастосовного розсуду на: загальні, такі, що трапляються під час розгляду і вирішення фактично будь-якої справи, і спеціальні, що відображають особливості правозастосовного розсуду під час розгляду і вирішення конкретної справи. До перших автор зараховує: предмет розсуду, суб'єкт розсуду, терміни. До других – умови, закріплені альтернативною юридичною нормою; спеціальні умови, встановлені у відносно конкретній нормі, а саме, ті обставини, що заслуговують на увагу, поважні причини, майновий стан тощо; категорії сумлінності, справедливості, доцільності, моральності [9, с. 41–54].

А. Березін зводить межі правозастосовного розсуду до меж, встановлених за допомогою особливого правового інструментарію. Із цим погоджуємось лише частково, і то якщо межу розуміти як правове обмеження [10, с. 8].

Вважаємо, що межі розсуду – це соціально-юридичні обмеження вільних дій суб'єкта правозастосовної діяльності, відповідно до яких він зобов'язаний прийняти оптимальне рішення в конкретній справі.

Межі правозастосовного розсуду мають такі ознаки:

1) встановлюють допустиму свободу дій суб'єкта правозастосовної діяльності у виборі варіанта поведінки. Вони характеризують якісну і кількісну визначеність рішень. Межі рухомі і мінливі, багато в чому залежать від волі законодавця. Що «ширші» межі правозастосовного розсуду, то більше альтернатив, доступних для суб'єкта правозастосовної діяльності;

2) виступають індикатором, що дозволяє диференціювати поведінку правозастосовного суб'єкта на правомірну і протиправну;

3) детермінуються необхідністю створення правових умов для повноцінної реалізації принципів законності, доцільності і справедливості. Межі правозастосовного розсуду мають бути такими, щоб у процесі його здійснення суб'єкт правозастосовної діяльності міг реалізувати цілі і завдання законодавства та винести найбільш справедливу ухвалу, не виходячи за рамки законності;

4) є соціально-правовими обмеженнями. Соціальні (загальні) обмеження – це вимоги моральності (справедливості, рівності, розумності), доцільності професіоналізм, релігійні вимоги (у теократичних державах), загальне благо, баланс інтересів, суспільна свідомість, культура, традиції, звичаї. Вони мають загальний, допоміжний характер. Правові (спеціально-юридичні) обмеження – це межі правозастосовного розсуду, а саме: юридичні засоби, закріплені в нормах права та інших правових актах. Вони є основними, первинними.

На характер та обсяг правозастосовного розсуду впливають рівень влади і масштабність компетенції органу, посадовця. Для найвищих органів державної влади коло можливих дій і рішень дуже широке й охоплює вказівки підлеглим і нижчим ланкам управління, встановлення нормативних положень, розпорядження державними коштами, вирішення кадрових справ і, нарешті, виконання політичних функцій. Для міністерств і відомств характерна велика «зв'язаність» урядовими актами і в їхніх межах відносна самостійність дій.

Регіональні органи вільні у сфері своєї компетенції і мають міру «локалізованої» самостійності [11, с. 27–43].

Обсяг правозастосовного розсуду залежить і від організації державної влади (форми правління).

Особливе значення мають законодавчі межі розсуду. Державна, господарська й інша діяльність пов'язана з множиною правових актів. Проте головною формулою правозастосовного розсуду стає управління і регулювання на основі і у виконання закону. Саме закон визначає його цілі, межі, характер та

обсяг. Закон «наказує», «дозволяє», «забороняє» – такі юридичні орієнтири. Її основу повинен визначати закон, який вводить загальні правила і норми правомірної поведінки із властивим їм публічним інтересом.

Оскільки закон не може регулювати всі питання нашого життя, то потрібні легальні механізми гнучкого реагування конкретні ситуації, проблеми, питання, які, причому, виникають постійно.

Межі правозастосовного розсуду детермінуються необхідністю створення правових умов для повноцінної реалізації принципів законності, доцільності і справедливості. Вони мають бути розставлені так, щоб у процесі здійснення правозастосовного розсуду суб'єкт правозастосовної діяльності мав змогу реалізувати мету і завдання законодавства й ухвалити найбільш справедливе і законне рішення. Від того, наскільки правильно втілюються в життя зазначені принципи, залежить ефективність правозастосовної практики загалом і правозастосовного розсуду (як особливого виду правозастосовної діяльності) зокрема.

Значення принципів законності, доцільності і справедливості в правозастосовному процесі настільки велике, що дехто з науковців навіть пропонує розглядати їх як вимоги правильного застосування норм права. У зв'язку з цим, особливої актуальності набуває питання про вимоги до меж правозастосовного розсуду.

Передбачається, що межі розсуду суб'єкта правозастосовної діяльності повинні, передусім, відповідати вимогам законодавчої техніки. У юридичній літературі законодавчу техніку традиційно розглядають як систему правил і прийомів підготовки найдосконаліших за формою і структурою проектів нормативних актів, що забезпечують повну і точну відповідність форми нормативних приписів їхньому змісту, доступність, простоту і досяжність нормативного матеріалу, вичерпне охоплення регульованих питань [10, с. 4]. Тому закріплення меж у нормативно-правовому акті має здійснюватись строго відповідно до прийомів і правил викладу норм права. Насамперед, межі мають бути точними, чіткими, формально визначеними, такими, що не допускають двозначного тлумачення.

У зв'язку з різноманіттям меж правозастосовного розсуду, їх доцільно класифікувати.

Скажімо, за походженням вони бувають суб'єктивні (внутрішні) і об'єктивні (зовнішні); за галузевою належністю (залежно від особливості предмета й методу конкретної галузі права) можна виділити межі в адміністративному, цивільному, кримінальному та інших галузях права. Для меж в адміністративному праві характерне обмеження правозастосовного розсуду в процесі здійснення управлінської діяльності суб'єктами, що перебувають у відносинах влади і підпорядкування. Цивільно-правові межі встановлюють рамки правозастосовного розсуду для рівноправних суб'єктів. Своєю чергою, кримінально-правові обмежують розсуд суб'єктів правозастосовної діяльності, що ухвалюють рішення у кримінальній справі. Зауважимо, що цей вид меж міститься переважно в заборонних нормах права.

Беручи за основу ознаку формальної закріпленості меж правозастосовної діяльності, розрізняють формально закріплені межі правозастосовного розсуду і ті, що не закріплені безпосередньо в нормативно-правовому акті. До першого виду зараховують такі межі правозастосовного розсуду, зміст яких повністю розкривається в офіційних джерелах права. До другого – для точного встановлення яких суб'єктові правозастосовної діяльності потрібно використовувати спеціальні прийоми і правила.

За джерелом закріплення можна класифікувати межі правозастосовного розсуду на встановлені в нормативно-правових та в інтерпретаційних актах.

Класифікувати межі можна і за кількістю доступних суб'єктові правозастосовної діяльності альтернатив. Тож розрізняють «вужькі», коли у суб'єкта правозастосовної діяльності є можливість вибору лише з двох альтернатив, і «широкі» – коли вибір здійснюється з безлічі альтернатив.

За способом закріплення виділяють якісні і кількісні межі правозастосовного розсуду. Якісні межі правозастосовного розсуду є варіантами можливих рішень, що відрізняються між собою сукупністю істотних ознак. Зі свого боку, кількісні межі правозастосовного розсуду виступають як варіанти доступних суб'єктові правозастосовної діяльності рішень, що відрізняються між собою мірою вираженості вимірюваних властивостей.

За критерієм розмежування стадії правозастосовного процесу межі правозастосовного розсуду поділяють на: межі правозастосовного розсуду в процесі встановлення фактичних обставин справи; межі правозастосовного розсуду при встановленні юридичних обставин справи; межі правозастосовного розсуду під час винесення рішення у справі; межі розсуду в процесі контролю за виконанням винесеної ухвали.

Відповідно до міри визначеності межі правозастосовного розсуду суб'єкта правозастосовної діяльності поділяють на: абсолютно визначені і відносно визначені.

Залежно від функціональної ознаки межі правозастосовного розсуду класифікують на межі в публічному і приватному праві. Межі в публічному праві встановлюють межі правозастосовного розсуду переважно державних органів. При цьому вони відповідають функціональній меті конкретного державного органу. Інші властивості мають межі правозастосовного розсуду в приватному праві. Вони обмежують втручання суб'єктів правозастосовної діяльності в приватноправову сферу, сприяють реалізації суб'єктивних прав і свобод приватних осіб [10, с. 10].

Висновок. Отже, можна виділити чотири основні групи чинників формування розсуду суб'єктів правозастосовної діяльності: ціннісно-раціональні, ціле-раціональні, традиційні та афектні.

Істина полягає не лише в тому, що проголошує право або вважає за правильне суб'єкт правозастосовної діяльності, що керується своїми особистими переконаннями, але в психосоціалній дійсності, що відображається в прагненні до

розумного узгодження різних чинників, які суб'єкт правозастосовної діяльності на власний розсуд вважає правовими чинниками. Отже, успішне просування по шляху підвищення міри передбачуваності правозастосовного розсуду, що детермінується розглянутими групами чинників, залежить не лише від спеціальних досліджень у сфері правознавства, а й від відповідних досліджень у сфері аксіології, психології, соціології тощо.

Межі правозастосовного розсуду, будучи соціально-правовими обмеженнями, серед яких головну роль відіграють правові засоби, сприяють винесенню оптимальної ухвали, прийняттю правильного рішення на основі принципів законності, справедливості і доцільності.

Література:

1. Вебер М. *Избранные произведения* / М. Вебер. – М.: Норма, 1990. – 808 с.
2. Арон Р. *Демократия и тоталитаризм* / Р. Арон. – М., 1993. – 303 с.
3. Манхейм К. *Диагноз нашего времени* / К. Манхейм. – М., 1994. – 700 с.
4. Шибутани Т. *Социальная психология* / Т. Шибутани. – М., 1969. – 535 с.
5. Афанасьев В. С. *Обеспечение законности: вопросы теории и практики* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / В. С. Афанасьев. – М., 1993. – 18 с.
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [голов. ред. В. Т. Бусел, ред.-лексикогр.: В. Т. Бусел, М. Д. Василега-Дерibas, О. В. Дмитрієв, Г. В. Латник, Г. В. Степенко]. – К.: Ірпінь : Перун, 2005. – 1728 с.
7. Куфтирєв П. В. *Джерела суддівського розсуду: теоретико-правовий аспект* / П. В. Куфтирєв // *Юридична Україна*. – К., 2005. – С. 8–14.
8. Подмосковный В. Д. *Правовая основа судебного усмотрения по российскому законодательству (вопросы теории и практики)* : дис. ... канд. юрид. наук / Владимир Дмитриевич Подмосковный; Волгоград. гос. ун-т. – Волгоград, 2004. – 158 с.
9. Папкова О. А. *Судейское усмотрение в гражданском процессуальном праве* / О. А. Папкова // *Законодательство*. – 1999. – № 2. – С. 41–54.
10. Березин А. А. *Пределы правоприменительного усмотрения* : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Алексей Александрович Березин; Нижегород. акад. МВД России. – Н. Новгород, 2007. – 19 с.
11. Тихомиров Ю. А. *Правоприменение: от стихийности к системе* / Ю. А. Тихомиров // *Журнал российского права*. – 2007. – № 12. – С. 27–43.

М.А. Микитюк

к. ю. н.,

Институт УДО України КНУ імені Тараса Шевченка

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВИНИКНЕННЯ І РОЗПОВСЮДЖЕННЯ ТЕРОРИЗМУ

У статті розглянуто питання тероризму в контексті процесів глобалізації. Вплив соціальних, економічних і політичних процесів на виникнення тероризму в Україні. Шляхи реалізації державної політики протидії тероризму.

Ключові слова: національна безпека, національні інтереси, процеси глобалізації, сучасний міжнародний тероризм, розповсюдження тероризму, державна політика протидії тероризму, антитерористичні процеси.

В статье рассмотрен вопрос о терроризме в контексте процессов глобализации. Влияние социальных, экономических и политических процессов на возникновение терроризма в Украине. Пути реализации государственных противодействий терроризму.

Ключевые слова: национальная безопасность, национальные интересы, процессы глобализации, современный международный терроризм, распространение терроризма, государственная политика противодействия терроризму, антитеррористические процессы.

The article deals with the issue of terrorism in the context of globalization. The impact of social, economic and political processes of terrorism in Ukraine. Ways of implementing state policy to combat terrorism.

Keywords: national security, national interests, globalization, modern international terrorism, the spread of terrorism, public policy to counter terrorism, counter-terrorism processes.

Метою дослідження є геополітична динаміка розвитку суспільства, яка містить умови для виникнення тероризму та його ескалації, багато в чому визначається економічними причинами.